

תורת הקורא

הוראות מפורטות לבעלי קריאה

הלכות ומנהגים, דיוקים ודקדוקים, הערות ובירורים, חילופי נוסחאות, הקשורים בקריאת פרשת השבוע

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בברכה במטון כמז"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל tameytora@gmail.com

גליון מס' 214
הפטרת מסעי
ה"א תשפ"ד

גליון זה יו"ל ע"י מכון 'טעמי תורה'
תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור
© כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי

הלכה ומנהג

לפרשת מסעי מפטירים:

למנהג האשכנזים: מ'שָׁמְעוּ דְּבַר יְיָ בֵּית יַעֲקֹב' (ירמיה ב' ד') עד 'הָיוּ אֱלֹהֵיךָ יְהוָה' (שם כ"ח) ומדלגים וקוראים פסוק 'הָלֹא מַעֲתָה קָרָאת לִי אָבִי אֱלֹהֵי נַעֲרִי אֲתָה' (שם ג' ד').¹

למנהג הספרדים וחלק מהתימנים: מ'שָׁמְעוּ דְּבַר יְיָ בֵּית יַעֲקֹב' עד 'הָיוּ אֱלֹהֵיךָ יְהוָה' ומדלגים וקוראים מ'אִם תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל' (שם ד' א') עד 'וְזָכוּ יִתְהַלְלוּ' (שם ב').²

למנהג חלק מהתימנים: מ'חֲזֹן יִשְׁעֶיהָ בֶּן אֲמוֹץ' (ישעיה א' א') עד 'חֲרֵב תִּאָּכְלוּ כִּי פִי יִי דֹבֵר' (שם י"ט).³

הקשר לעניין היום: משבעה עשר בתמוז ועד תשעה באב הוא זמן פורענות, ולכן מפטירים בהפטרות שיש בהם נבואת פורענות⁴ (לבוש סימן תכ"ח סעיף ח').

דיוקים ודקדוקים

ב' ה': וַיִּהְיֶה - ה"א בשווא נח". ואין להבליעה ולקרוא 'וַיִּבְלֶה' או לקרוא 'וַיִּהְיֶה' בסגול.

ב' ו': לֹא-עָבַר - הטעם מלעיל בעי"ן.⁵

ב' ז': וַתִּסְמְנוּ - המ"ם בדגש, והשווא נע.

ב' ח': וְהָרַעִים - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'וְהָרַאִים' באל"ף.⁶

ונראה שהמנהג שהביא הרמב"ם הוא מנהג שהוקבע כדי לנהוג גם כפי הפסיקתא שמפטירים תלת דפורענותא וגם כפי דברי הבבלי שיש להפטר 'חֲדָשִׁים' בראש חודש אב, ולכן קבעו את חלקה הראשון של הפטרת 'חֲזֹן' (בה מופיע פסוק 'חֲדָשִׁים') כהפטרה שניה מתלת דפורענותא, וכך יוצא שהיא נקראת גם כשחל ראש חודש אב בשבת כדברי הבבלי, ואת חלקה השני השאירו לשבת שלישית כפי הפסיקתא שזו הפטרת שבת שלישית (ואף שיכלו לשנות את סדר ההפטרות ולקרוא בשבת שניה 'חֲזֹן' ובשבת שלישית 'שָׁמְעוּ', וכך יעשו גם בדברי הבבלי, וגם לא ישימו אחת מההפטרות האמורות בפסיקתא אלא רק ישנו את סדרן, נראה שהעדיפו לחלק את הפטרת 'חֲזֹן' לשתי הפטרות כדי לקרוא בשבת שלפני תשעה באב את הפסוק 'אִיכָה הָיָה לְזֹנָה' שהוא עיקר הטעם לקריאת הפטרה זו בשבת שלפני תשעה באב בסדר האמור בפסיקתא).

ה מאחרי י"ז בתמוז עד יום הכיפורים אין מפטירים הפטרות מעין הפרשיות, אלא מפטירים הפטרות מענין הזמן, ובשלושת השבתות שבין י"ז בתמוז לתשעה באב, שהם ימי בין המצרים שהוא זמן פורענות, מפטירים בהפטרות פורענות.

¹ ענין זה מבואר בגליון 187 הפטרת יתרו הערה ד'.

² ענין זה מבואר בגליון 213 הפטרת פינחס הערות ה' ו'.

³ וה"א זו נהגית כמו מפיק ה"א שבסוף תיבה, כגון בתיבות 'עָמָה' 'אֲתָה', וכדומה. וראה עוד בגליון 177 הפטרת ויצא הערה ו'.

⁴ משום נסוג אחור. וענין זה מבואר בגליון 116 פרשת בראשית הערה ג'.

⁵ בגמרא (מגילה כ"ד ע"ב) כתוב שאין לכהן לישא את כפיו אם קורא אות אל"ף כאות עי"ן או אות עי"ן כאות אל"ף, וכן אין למנות כשליח ציבור מי שקורא כן. וכן נפסק בשולחן ערוך (או"ח סימן נ"ג סעיף י"ב).

ובמשנה ברורה שם (סקל"ז) הביא דברי האחרונים, שכתבו שבמקום שכולם מדברים כך מותר.

אך אע"פ שבמקום שכולם קוראים כך מותר להעלותו כש"ק כיון שכך רגילים באותו מקום, מ"מ לכתחילה ודאי ראוי ונכון להדר לקרוא כהוגן

⁶ וכשפרשיות מטות ומסעי מחוברות, קוראים הפטרה זו למטות-מסעי (וחמיד כאשר פרשת פינחס חלה קודם י"ז בתמוז הפרשיות תהינה נפרדות, וכאשר פרשת פינחס חלה אחר י"ז בתמוז הפרשיות תהינה מחוברות, וברוב השנים הפרשיות מחוברות, כמבואר בגליון 213 הפטרת פינחס הערה א').

² וכן הוא במעט כתבי יד אשכנזיים. אך ברובם מופיעה תוספת הפסוקים 'אִם תָּשׁוּב' כמנהג הספרדים כיום, ומסתבר שגם בזה המנהג כיום התקבל עקב הדפוסים, שהמדפיס הראשון הדפיס את מנהג האשכנזים כפי מעט כתבי היד, ובעקבות כך התפשט מנהג מקצת האשכנזים ונהיה מנהג אשכנזי הכללי.

³ וכן הוא בספר השולחן (הלכות תפילה שער שיש'), ובעץ חיים (הלכות קריאת התורה פרק ד'). ויש להעיר שלא פירש שם שיש דילוג וכתב רק שקוראים מ'שָׁמְעוּ עד 'וְזָכוּ יִתְהַלְלוּ', אך פשוט שזו כוונתו, ומסתבר שהעתיק את מנהגי ההפטרות מספר בו נכתבו כל ההפטרות, ולכן הדילוגים לא היו ניכרים, וכן מובח ממקומות נוספים שם), ובמחזור ויטרי (כתב יד מוסקבה 841, מובא במהדורת גולדשמידט).

ובאבודרהם (סדר הפרשיות וההפטרות) כתב שמפטירים עד 'הָיוּ אֱלֹהֵיךָ יְהוָה' ולא כתב שמדלגים ומוסיפים פסוקים נוספים.

⁴ וכן הוא ברמב"ם (הלכות תפילה פרק י"ג הלכה י"ט, פירוש המשניות פרק ג' משנה ו'). והנה המנהג הנפוץ לקרוא תלת דפורענותא דש"ח 'דְּבַרִּי, שָׁמְעוּ, חֲזֹן' הוא כפי הסדר המופיע בפסיקתא דרב כהנא, והמנהג שהביא הרמב"ם הוא לקרוא דש"ח 'דְּבַרִּי, חֲזֹן, אִיכָה' שאת הפטרת 'חֲזֹן' מחלקים לשתי הפטרות והפטרת 'שָׁמְעוּ' אינה נקראת כלל.

ובבבלי (מגילה ל"א ע"ב) אמרינן "ראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין (ישעיה א' ד') חדשים ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטורח", והיינו שבבבלי שנהגו להפטיר בהפטרות מעין הפרשה ולא נהגו בהפטרות תלת דפורענותא ושבעא דנחמא (כמבואר בגליון 213 הפטרת פינחס הערה ד'), בראש חודש אב שחל בשבת הפטירו בהפטרת 'חֲזֹן' במקום בהפטרת ראש חודש, כיון שגם מוזכר בה ראש חודש (בפסוק 'חֲדָשִׁים ומועדיכם שָׁנָה נַפְשִׁי') וגם יש בה מענין תוכחה ופורענות. וכבר כתבו בתוס' שם (ד"ה ראש חודש אב) שאין מנהגנו להפטיר בה בראש חודש אב שחל בשבת כפי האמור בבבלי, כיון שאנו נוהגים להפטיר תלת דפורענותא כפי סדר הפסיקתא.

פָּשְׁעוּ - הטעם מלעיל בפ"א*.

נִבְּאָן - הבי"ת בדגש, והשווא נע.

ב' ט': **אֶתְכֶם** - התי"ו בדגש, והשווא נע.

ב' י': **וְהַתְּבוֹנְנוּ** - הנו"ן הראשונה בשווא נע. ואע"פ שיש ספרים המנקדים 'וְהַתְּבוֹנְנוּ' בחטף פתח, אין להגותו כפתח, אלא כשווא נע פשוט*.

וְרָאוּ - הרי"ש בשווא נח*.

הָן - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של הה"א, שלא ישמע שקורא 'אין' באל"ף ותשתנה המשמעות.

ב' י"ב: **וְשַׁעְרֵי** - בשי"ן שמאלית.

תָּרְבוּ - החי"ת בקמץ קטן, והרי"ש בשווא נח*.

ב' י"ג: **כִּי־שָׁתִים** - המנהג הפשוט לקרוא את השי"ן בשווא נע, ויש שקוראים בשווא נח*.

בְּאֲרֹזֹת בְּאֵלֶּה - הבי"ת בחולם, והאל"ף לא נשמעת, ונקרא 'ברת ברת'.

אֲשֶׁר לֹא־יָכֹלוּ - יש לשים לב לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'אֲשֶׁר־לֹא יָכֹלוּ'.

ב' ט"ו: **מִבְּלִי** - הבי"ת בדגש, והשווא נע.

ב' ט"ז: **יִרְעוּד** - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'יִרְאוּד' באל"ף*.

ב' י"ח: **וְעֵתָהּ** - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'וְאֵתָהּ' באל"ף*.

אֲשׁוּר - האל"ף בפתח והשי"ן בדגש*.

ב' י"ט: **תִּי־סָרְדָה** - הסמ"ך בדגש, והשווא נע.

וְדַעֲנִי וְרָאִי - הדלי"ת והרי"ש בשווא נח*.

נֶאֱמַר־דָּנִי יְיָ - הקרי הוא 'נֶאֱמַר־דָּנִי אֶל־הֵימָן'.

נֶאֱמַר־דָּנִי יְיָ צְבָאוֹת - יש לשים לב לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'נֶאֱמַר־דָּנִי יְיָ צְבָאוֹת'.

ב' כ': **כִּי מַעֲלִים** - יש לנגן את המונח כראוי, ואין להשמיט את המונח ולהטעים 'כִּי־מַעֲלִים' במקף.

כִּי עַל־כָּל־גִּבְעָה - יש לנגן את המונח כראוי, ואין להשמיט את המונח ולהטעים 'כִּי־עַל־כָּל־גִּבְעָה' במקף.

צִעָה - ראוי להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא 'צָאָה' באל"ף*.

ב' כ"א: **נִטְעַתִּיד** - העי"ן בשווא נח. ואין להבליעה ולקרוא 'נִטְתִּיד' או לקרוא 'נִטְעַתִּיד' בחטף פתח.

כָּלָה - הלמ"ד בחולם, והה"א לא נשמעת, ונקרא 'כָּלוּ'.

נִהְפָכְתָּ - הה"א בשווא נח*. ואין להבליעה ולקרוא 'נִפְכָּתָּ' או לקרוא 'נִהְפָכְתָּ' בסגול.

ב' כ"ב: **כִּי אִם־תִּכְבְּסִי** - יש לשים לב לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'כִּי־אִם תִּכְבְּסִי'.

תִּכְבְּסִי - הבי"ת בדגש, והשווא נע.

ב' כ"ג: **קָלָה** - לבקיאים בחילוק שבין ק' לכ' דגושה, ראוי להקפיד על הגייה נכונה של הקו"ף, שלא ישמע שקורא 'כָּלָה' בכ"ף.

ב' כ"ד: **יִמְצְאוּנָהּ** - הטעם מלעיל באל"ף, והנו"ן בשווא נח והה"א בקמץ. ואין לקרוא 'יִמְצְאוּנָה' הנו"ן בקמץ.

ב' כ"ז: **אָבִי** - הטעם מלעיל באל"ף*.

וּבָעֵת - הבי"ת בשווא נח*.

ב' כ"ח: **אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לָּךְ** - יש לנגן את שני המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים 'אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ לָּךְ' במקף*.

ג' ד': **מַעֲתָהּ** - הטעם מלעיל בעי"ן*.

בהגייה הנכונה.

ובערוד השולחן (סימן נ"ג סעיף י"ה, סימן ס"א סעיף ח', סימן ס"ב סעיף ב') כתב שבמדינותינו אין בקיאים בחילוק שבין אל"ף לעי"ן, אך בכל זאת כתב (סימן ס"א סעיף ח') שבקריאת שמע יש לדקדק להפרישם זה מזה, וכתב עוד (סימן ס"ב סעיף ב') שהמדקדק במצוות יראה לדקדק בזה הרבה בכל התורה, ושכרו גדול כשמדקדק בזה, ובפרט במקום שאם קורא שלא כראוי משתנה המשמעות. ומן הענין להזכיר את דברי היעב"ץ שכתב (הקדמת סידורו, סולם בית אל): דיבור הפה ומבטא השפה, צריך להיות שלם בחיתוך הלשון, כל מום לא יהיה בו, באות, בניקוד, בטעם, כהלכות לשון הקודש בכל תנאיו העד בעם, מה נמלצו אמרי נועם, ובייחוד שלא לקרות לעיני"ן אלפי"ן וכן ההי"ן.

* כמבואר בארוכה במאמר החטפים שחטף פתח זה הוא ניקוד מושאל הבא לסמן על שווא נע, ואינו חטף פתח ממש.

ב' ואע"פ ששורוק היא תנועה גדולה, ולכן השווא שאחריה נע, זה רק בשורוק הבא באמצע תיבה, אך שורוק בראש תיבה היא תנועה קטנה, משום שכל שורוק היא ניקוד האות שלפניה, ובראש מילה שאין אות לפניה, נקרא כאילו יש אל"ף לפניה (עיין מנחת שי בראשית א' י"ד), ומ"מ כיון שאין כאן שתי אותיות המנוקדות בניקוד השורוק, אלא אות אחת, לכן דינה כקבוץ, שהיא תנועה קטנה ולא כשורוק שהיא תנועה גדולה (כך דעת כל המדקדקים, קדמונים ואחרונים, ורק המדקדק ר"ה רצה לחדש ששווא זה נע הוא, נגד דעת הקדמונים, ודעתו המחודשת נדחתה על ידי המדקדקים שאחריו). ויש מילים שרגילים לבטא בהן בטעות שווא נע אחר שורוק בראש מילה.

ב' עיין מנחת שי שר' יונה אבן ג'אנח כתב שיש שסברו שהחי"ת בקמץ גדול, אך דעת המדקדקים ר' יונה אבן ג'אנח ורד"ק שהוא קמץ קטן, וכך מוכח מהמסורה.

ובאמת יש כמה כתבי יד (ט"א ט"ד א"א א"ג א"ד א"ה א"ו א"ח א") ובכללם גם מדויקים שניקדו 'תָּרְבוּ' בחטף קמץ כדי להורות שהוא קמץ קטן, ואין כתבי יד שהטעימו מתג בחי"ת כדרכם בקמץ גדול, ומוכח מזה שהוא קמץ קטן.

ד' וראה במאמר על תיבת שתיים, שם מבואר שיש דעה שהשי"ן נקראת בשווא נע ויש דעה שהשי"ן נקראת בשווא נח על ידי שמוסיפים לפניה בקריאה אל"ף גנובה שאינה כתובה, ובפשטות אין דעה שהשי"ן בשווא נח ללא אל"ף גנובה לפניה.

וכאן שהמילה מוקפת לתיבת 'כִּי', לשיטת המניחים יתכן שאין צורך להוסיף אל"ף גנובה לפניה, כיון שיכולה להיסמך על המילה שלפניה המוקפת אליה, אך יתכן שאחר שכבר נקבע שנקראת באל"ף גנובה, נקראת כן בכל מקום ללא חילוק (ולמנהגנו להניע כל שווא אחר תנועה גדולה כדעת הרד"ק, גם אם מילת 'שתיים' תיסמך על מילת 'כִּי' שלפניה, עליה להיות נעה כיון שזו תנועה גדולה).

וגם לשיטת המניעים, יתכן שכאן שיכולה להיסמך על המילה שלפניה אין צורך להניעה (וזה רק לשיטת הקדמונים, אך לשיטת רד"ק שאחר כל תנועה גדולה השווא נע, כאן בכל מקרה השווא נע), אך יתכן שאחר שכבר נקבע שנקראת בשווא נע, נקראת כן בכל מקום ללא חילוק.

ט' 'אֲשׁוּר' בפתח ודגש הוא שם מקום (וגם שם אומה שנקראת על שם מקומה), ו'אֲשׁוּר' בקמץ ורפה הוא לשון מארב (רש"י הושע י"ג ז', ויש שפירשו פדושים אחרים, אך מ"מ אינו שם אומה, ועיין מנחת שי שם).

טז ענין זה מבואר בגליון 116 פרשת בראשית הערה כ"ב.

י" ענין זה מבואר בגליון 211 הפטרת חוקת הערה ה'.

קָרָאת - הרי"ש בקמץ, והאל"ף לא נשמעת, ונקרא 'קָרָת'.

ד' א': אִם-תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל | נָא־יִי אֱלִי תָשׁוּב - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיבת 'אֱלִי', שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר"ח שבתיבת 'נָא־יִי'.

ד' ב': וְהִתְבָּרְכוּ - הטעם מלעיל בבי"ת*, והרי"ש בשווא נע'.

פָּסַח פָּסַח פָּסַח פָּסַח פָּסַח

חילופי נוסחאות

ב' ה': וַיִּלְכְּדוּ / (וַיִּלְכְּדוּ)

היו"ד במרכא - בדפוס: ברויאר. ~ וכן נכון לפי כללי הטעמים^{כא}.

היו"ד במתג - בדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן.

ב' ו': וְלֹא אָמְרוּ / (וְלֹא אָמְרוּ) ^{כב}

במונח זקף קטן - בכתבי היד: ט"א ט"ב ט"ד ט"ז, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ט ס"ח ס"ח ס"ט ס"א ס"ג ס"ט, א"ב א"ד א"ה. ~ ובדפוסים: מק"ג, גינצבורג^{כג}, קסוטו, קורן, ברויאר.

ולא במתג.

^{כב} אם מוטעים 'וְלֹא אָמְרוּ' במונח זקף קטן, הפיסוק הוא 'וְלֹא אָמְרוּ, אִיָּה יי' המַעֲלָה אֶתְנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם', שיש הפסק בין הפתיח לבין האמירה עצמה, ואם מוטעים 'וְלֹא אָמְרוּ' במהפך פשטא, הפיסוק הוא 'וְלֹא אָמְרוּ אִיָּה יי' המַעֲלָה אֶתְנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם', שהפתיח מחובר לתחילת משפט האמירה, והפיסוק הוא באמצע משפט האמירה.

ואף שנראה שהגיזוי יותר להפסיק בין הפתיח לבין האמירה, דרך הטעמים פעמים רבות להעדיף להפסיק במקום הראוי להפסק במשפט האמירה, ולחבר את הפתיח לחלקו הראשון של המשפט (ובאמת כאן גם אם מוטעים 'וְלֹא אָמְרוּ' במונח זקף קטן, עדיין הפתיח מחובר לתחילת המשפט והפיסוק הגדול הוא במשפט האמירה, כיון שהאמירה היא כל הפסוק והאתחלתא חולקת את משפט האמירה). ולכן למעשה נראה שמבחינה הגיונית שתי ההטעמות אפשריות ואין העדפה לאחת מהן.

^{כג} יתכן שהטעמת 'וְלֹא אָמְרוּ אִיָּה יי' במהפך פשטא בפסוקנו, היא טעות מחמת הטעמה זו בתיבות הדומות בפסוק הסמוך (מ), שם מוטעים 'לֹא אָמְרוּ אִיָּה יי'.

^{כד} ובגליון ציין שבספרים אחרים מוטעים 'וְלֹא אמרו' במהפך פשטא.

^{כה} ובגליון ציין שכך הטעמת כתבי היד, אך בספרים אחרים מוטעים 'ונחלת'י שמתם' במרכא טפחא.

^{כו} תיבה המוטעמת בזקף קטן שאין טעם משרת לפניו, ויש בתיבה מקום הראוי למתג, אם המקום הראוי למתג הוא באות הראשונה בתיבה, לא יהפך המתג למונח (למעט יוצאים מן הכלל במקומות ספורים במקרא), ואם המקום הראוי למתג הוא אחרי האות הראשונה בתיבה, דרך המתג להפוך למונח (משפטי הטעמים דף י"ג ע"א, והביא שם כמה ראיות לכלל זה מהמסורה ומספרים מדויקים. וכן הוא בספר טעמי המקרא לר"מ ברויאר עמ' 101).

והטעם שבאות הראשונה לא יהפוך המתג למונח, משום שיש כמה סוגי מונחים (כמבואר בדברי המדקדקים הקדמונים), ומונח הבא לפני זקף קטן ומוטעם באות הראשונה בתיבה (כגון: נָפֶשׁ חַיָּה) נקרא מונח מכרבל (ונגזרו מסולסלת מעט יותר ממונח רגיל), ואם המונח מוטעם אחרי האות הראשונה (כגון: וַיִּקֵּי מִבְּדִיל), הוא מונח רגיל. ולכן רק כאשר המקום הראוי למתג אינו באות הראשונה ישתנה המתג למונח, משום שהטעם מונח מכרבל אינו יכול לבוא באותה תיבה בה מוטעם הזקף (רוו"ה בשוש שכל בראשית י"ח ט"ז, טעמי המקרא ברויאר עמ' 101 צורה 30).

ובספרים הפחות מדויקים מצוי שמוטעם במונח בתיבת הזקף קטן גם כאשר הוא באות הראשונה בתיבה, וכנראה שהיו סופרים שהטעימו כן מדעתם ולא ידעו מחילוק זה. וכאן יש מעט ספרים שנכתב בהם 'וְשִׁירָה'ם בוי"ו (כך בכמה כתבי יד, וכן הביא גינצבורג בשם ספרים אחרים), וכיון שלפי נוסח זה המקום הראוי למתג אינו באות ראשונה, יתכן שהיו סופרים שהטעימו במונח מטעם זה, וגם בספרים שכתבו ללא וי"ו יתכן שנמשכו אחר הטעמה זו.

^{כז} בניגון הטעמים המקובל יש נטיה לנגן ולהטעים את התביר בניגון מפסיק יותר מהטפחא, אך באמת הטעם טפחא הוא מפסיק יותר מהתביר, ויש להקפיד על הניגון המתאים בכל מקום של צירוף הטעמים תביר וטפחא, כי בהרבה מקומות זה משנה את פירוש העניין.

וכבר העירו על טעות נפוצה זו של הטעמת התביר בניגון מפסיק יותר מאשר הטפחא והשיבוש הנגרם מזה, בספר דברי קהילות (עמ' 48 הערה י'), ובספר עלה יונה (עמ' ת"ה).

ובמשנה (פסחים נ"ה ע"ב) איתא, שאחד מהדברים שאנשי יריחו עשו שלא כדון, שהיו כורכין את שמע, ופירש רבא בגמרא (נ"ו ע"א) שהיו אומרים 'הֵיִם עַל לְבָבְךָ', וזה שלא כדון כי משמע שרק היום יהיו על לבבך ולא מחר. וההטעמה שם היא 'אֲשֶׁר אֲנִי מַצֵּוֹן הֵיִם עַל-לְבָבְךָ' בתביר טפחא, וטעותם היתה שהפסיקו בתביר יותר מאשר בטפחא.

^{כח} שאם לא יטעים כראוי ישמע שהפיסוק הוא 'אִם תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל נָא־יִי, אֱלִי תָשׁוּב' בעוד שהפיסוק הוא 'אִם תָּשׁוּב יִשְׂרָאֵל נָא־יִי אֱלִי, תָשׁוּב'.

^{כט} ואע"פ ששווא הבא אחר הטעם הוא שווא נח, אפילו כשלפניו תנועה גדולה. כאשר הטעם נסוג אחר ממקומו, ובא אחריו שווא, השווא נשאר נע כדינו הרגיל אחר תנועה גדולה, שטעם שנסוג אחר אין כוחו כטעם לגבי זה, כיון שאינו מקום הטעם המקורי (מנחת שי בראשית י"ט ט', בשם ערוגת הבושם פ"ג ד"ה אמנם).

ויש להעיר, שכל זה נכון לפי כללי ה"רד"ק והאחרונים שאחריו ששווא אחר תנועה גדולה הוא שווא נע, וכפי שנהוג למעשה, אך לדעת הקדמונים ששווא שאחר תנועה גדולה אינו נע בהכרח, השווא כאן נח וכפי שמפורש במסורה המובאת בדקדוקי הטעמים (בו"ש סעיף 53, דוחן שער כ"א, אוצר קונטרסי המסורה קונטרס כ"ד).

^{כא} ע"פ כללי הטעמים, כאשר בא תביר ללא טעם משרת לפניו, ויש עמו בתיבתו מקום הראוי למתג, ובין מקום המתג לתביר יש שווא בלבד, יבוא מרכא במקום הראוי למתג (כלל זה מובא בדקדוקי הטעמים, סעיף 20. רבינו חס, שיר אלקים לי מגן על כללי הטעמים. רד"ק, עט סופר ל"א ע"ב. טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם, פרק לדבר על י"ב טעם, שער התביר. ר' משה הנקדן, דרכי הנקדן והנגינות. שער הנגינות. טעם תביר. ובעוד מדקדקים).

ובכתבי היד אכן מוטעם במקומות אלו במרכא, כראוי ע"פ כללי הטעמים, אך מחמת שבכתבי היד יש דמיון רב בין מרכא למתג וההבדל ביניהם כמעט ואינו מורגש, טעו מדפיסים רבים והדפיסו במתג במקום במרכא (ובדפוסים ההבדל ביניהם ניכר, שמתג הוא קו ישר, ומרכא הוא קו מעוגל נוטה לשמאל).

ורו"ה הביא כלל זה בספרו משפטי הטעמים (דף כ"ו ע"ב), אך למרות זאת בחומשים שהדפיס הטעים בדרך כלל במתג ולא במרכא, כמקובל בדפוסים שלפניו.

לענין מעשה, כיון שכלל זה ברור ומוסכם, ואף בכתבי היד הטעימו כן, וההטעמה במתג מקורה בטעות בלבד, ברור שיש להטעים במרכא ולא במתג, למרות טעות הדפוסים. ואכן בתנ"ך ברויאר הדפיס בכל מקומות אלו במרכא